

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم کتابداری و اطلاع رسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی

**امکان سنجی استقرار مدیریت دانش در کتابخانه های دانشگاهی شهر اصفهان بر
اساس مدل بکوویتز و ویلیامز**

استاد راهنما:

دکتر احمد شعبانی

استاد مشاور:

دکتر سعید رجایی پور

پژوهشگر:

مرتضی محمدی استانی

آبان ماه ۱۳۸۹

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات
و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم کتابداری و اطلاع رسانی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی

آقای مرتضی محمدی استانی تحت عنوان

امکان سنجی استقرار مدیریت دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان بر اساس

مدل بکویتز و ویلیامز

در تاریخ ۸۹/۸/۱۶ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب رسید.

۱- استاد/ استادان راهنمای پایان نامه	دکتر احمد شعبانی	با مرتبه‌ی علمی	دانشیار	امضا
۲- استاد/ استادان مشاور پایان نامه	دکتر سعید رجایی پور	با مرتبه‌ی علمی	استادیار	امضا
۳- استاد/ استادان داور داخل گروه	دکتر عاصفه عاصمی	با مرتبه‌ی علمی	استادیار	امضا
۴- استاد/ استادان داور خارج از گروه	دکتر علی شائمی برزکی	با مرتبه‌ی علمی	استادیار	امضا
			امضای مدیر گروه	

سپاسگزاری

سپاس و ستایش مخصوص فدای بی همتایی است که سررشته تمام امور به دست اوست، اما به حکم این فرموده که: "من لم یشکر المفلوق لم یشکر الفالق"، بر خود لازم میدانم که زحمات بی حد و مهر و بی شائبه استاد ممتزم، راهنما، جناب آقای دکتر احمد شعبانی که فراتر از استاد، راهنما عمل کرده، را ارج نهاده و از استاد ممتزم مشاور، دکتر سعید ربای پور، که از هیچ کوششی در راه انجام این پژوهش دریغ نکردند، قدردانی به عمل آورم. همچنین از جناب آقای اکبر حسین زاده نیز کمال سپاسگزاری را دارم.

تقدیم به

پدر و مادر، ستارگان زندگی ما

و همسر یگانه ما

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی امکان‌سنجی استقرار مدیریت دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان (دانشگاه اصفهان، دانشگاه صنعتی اصفهان، و دانشگاه علوم پزشکی اصفهان) بر اساس مدل بکوویتز و ویلیامز بود. مدل بکوویتز و ویلیامز دارای هفت مرحله یافتن، بکارگیری، یادگیری، تسهیم، ارزیابی، ایجاد/نگهداری و حذف دانش است. روش تحقیق پژوهش حاضر توصیفی-پیمایشی است. جامعه پژوهش تمام کتابداران شاغل در سه دانشگاه مذکور (۱۹۷ نفر) در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹ است. به منظور تعیین حجم نمونه از فرمول نمونه‌گیری عمومی کوکران استفاده شد و تعداد ۱۳۸ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. روش نمونه‌گیری، نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته، با مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت بود. روایی صوری پرسشنامه توسط اساتید مجرب تایید و به منظور پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸) استفاده شد. تعداد پاسخنامه‌های دریافتی ۱۲۷ عدد (۹۲/۰۲ درصد) می‌باشد که کار تجزیه و تحلیل بر روی آنها انجام گرفت. در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین، و انحراف معیار استفاده شد و در سطح آمار استنباطی از آزمون‌های t تک متغیره، تحلیل واریانس چند متغیره (مانوا)، t^2 هتلینگ، و آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که امکان استقرار مدیریت دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان بر اساس مدل بکوویتز و ویلیامز پایین‌تر از حد متوسط است و در حد مطلوبی نیست. همچنین از بین متغیرهای مورد بررسی تنها میانگین دو متغیر یافتن دانش (۳/۰۷) و بکارگیری دانش (۳/۰۶۴) در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان بالاتر از حد متوسط بود. میانگین متغیرهای یادگیری، تسهیم، ارزیابی، ایجاد/نگهداری و حذف دانش به ترتیب ۲/۵۷، ۲/۶۸، ۲/۷۲، ۲/۶۲، ۲/۵۷ می‌باشد که پایین‌تر از حد متوسط بود. همچنین بین نظرات کتابداران بر مبنای متغیرهای جمعیت‌شناختی جنسیت، رشته تحصیلی، سابقه اشتغال، سطح تحصیلات، نوع کار در کتابخانه، و نوع کتابخانه تفاوت معناداری وجود ندارد. اما در دو متغیر تسهیم و ارزیابی دانش بین نظرات کتابداران با مدرک دیپلم و کتابداران با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد تفاوت معنادار بود. به عبارت دیگر کتابداران با مدرک دیپلم امکان تسهیم و ارزیابی دانش را بیشتر از کتابداران با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد می‌دانند.

کلیدواژه‌ها: دانش، کتابخانه‌های دانشگاهی، مدل بکوویتز و ویلیامز، مدیریت دانش

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات تحقیق
۱.....	مقدمه.....
۲.....	۱-۱- شرح و بیان مساله پژوهش
۵.....	۱-۲- اهداف تحقیق
۶.....	۱-۳- اهمیت و ارزش تحقیق
۷.....	۱-۴- کاربرد نتایج تحقیق
۸.....	۱-۵- سوالهای تحقیق
۹.....	۱-۶- تعریف مفهومی و عملیاتی اجزاء مسئله.....
	فصل دوم: ادبیات تحقیق
۱۲.....	مقدمه
۱۳.....	۲-۱- داده و اطلاعات
۱۴.....	۲-۲- دانش.....
۱۶.....	۲-۲-۱- تبدیل و مقایسه داده، اطلاعات و دانش و اجزای آن.....
۱۸.....	۲-۲-۲- ویژگی و انواع دانش.....
۲۲.....	۲-۲-۳- دانش و نوآوری.....
۲۳.....	۲-۳- مدیریت دانش.....
۲۴.....	۲-۳-۱- تعاریف مدیریت دانش.....
۲۶.....	۲-۳-۲- تاریخچه مدیریت دانش.....
۲۸.....	۲-۳-۳- مزایای مدیریت دانش.....
۲۹.....	۲-۳-۴- اهداف مدیریت دانش.....
۳۰.....	۲-۴- مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات.....
۳۱.....	۲-۵- عوامل موثر بر مدیریت دانش.....
۳۳.....	۲-۵-۱- انسان.....

عنوان	صفحه
۲-۵-۲- فرایند.....	۳۴
۳-۵-۲- فناوری.....	۳۴
۱-۳-۵-۲- سیستم های مدیریت دانش.....	۳۷
۴-۵-۲- فرهنگ.....	۳۹
۱-۴-۵-۲- فرهنگ سازمانی.....	۴۰
۲-۴-۵-۲- فرهنگ و اشتراک دانش.....	۴۲
۶-۲- نسل های مدیریت دانش.....	۴۳
۷-۲- چرخه مدیریت دانش.....	۴۴
۱-۷-۲- یافتن دانش.....	۴۵
۲-۷-۲- خلق دانش.....	۴۶
۳-۷-۲- اشتراک دانش.....	۴۷
۱-۳-۷-۲- موانع اشتراک دانش.....	۴۹
۲-۳-۷-۲- فناوری و اشتراک دانش.....	۵۰
۴-۷-۲- استفاده از دانش.....	۵۱
۵-۷-۲- ارزیابی دانش.....	۵۲
۶-۷-۲- آشکارسازی دانش یا تبدیل دانش ضمنی به صریح.....	۵۴
۸-۲- مدیریت دانش و آموزش عالی.....	۵۶
۱-۸-۲- مزایای مدیریت دانش در آموزش عالی.....	۵۷
۲-۸-۲- موانع اجرای مدیریت دانش در آموزش عالی.....	۵۸
۹-۲- مدیریت دانش و کتابداری.....	۶۰
۱-۹-۲- نقش کتابداران در مدیریت دانش.....	۶۲
۲-۹-۲- مزایای مدیریت دانش در کتابخانه ها.....	۶۴
۱۰-۲- مدل های مدیریت دانش.....	۶۶
۱۱-۲- پیاده سازی مدیریت دانش.....	۷۰
۱-۱۱-۲- موانع پیاده سازی مدیریت دانش.....	۷۱
۱۲-۲- پیشینه پژوهشی تحقیق.....	۷۲

صفحه	عنوان
۷۳	۱۲-۲- تحقیقات داخلی
۷۶	۱۳-۲- تحقیقات خارجی
۸۰	۱۴-۲- جمع‌بندی تحقیقات داخلی و خارجی

فصل سوم: روش‌شناسی تحقیق

۸۱	مقدمه
۸۱	۳-۱- روش پژوهش
۸۲	۳-۲- جامعه آماری
۸۳	۳-۳- برآورد حجم نمونه
۸۴	۳-۴- روش و طرح نمونه‌گیری
۸۴	۳-۵- ابزار گردآوری داده‌ها
۸۵	۳-۵-۱- روایی پرسشنامه
۸۶	۳-۵-۲- پایایی پرسشنامه
۸۶	۳-۶- شیوه جمع‌آوری اطلاعات
۸۷	۳-۷- روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۸۸	مقدمه
۸۸	۴-۱- بررسی وضعیت جمعیت‌شناختی
۸۸	۴-۱-۱- توزیع فراوانی و درصد آزمودنی‌ها بر اساس دانشگاه
۸۹	۴-۱-۲- توزیع فراوانی و درصد آزمودنی‌ها بر اساس جنسیت
۹۰	۴-۱-۳- توزیع فراوانی و درصد آزمودنی‌ها بر اساس نوع کتابخانه
۹۲	۴-۱-۴- توزیع فراوانی کارکنان بر اساس نوع کار در کتابخانه
۹۳	۴-۱-۵- توزیع فراوانی کارکنان بر اساس نوع رشته تحصیلی
۹۴	۴-۱-۶- توزیع فراوانی کارکنان بر اساس سابقه‌ی اشتغال
۹۵	۴-۱-۷- توزیع فراوانی کارکنان بر اساس میزان تحصیلات

صفحه	عنوان
۹۷	۲-۴- بررسی سوالهای پژوهش.....

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۱۱۹	مقدمه.....
۱۱۹	۱-۵- خلاصه موضوع و روش‌ها.....
۱۲۱	۲-۵- بحث و نتیجه‌گیری.....
۱۲۴	۳-۵- محدودیت‌های پژوهش.....
۱۲۴	۴-۵- پیشنهادهای کاربردی.....
۱۲۵	۵-۵- پیشنهادهایی جهت پژوهش‌های آتی.....
۱۲۶	پیوست: پرسشنامه.....
۱۲۸	منابع و ماخذ.....

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۱۸.....	جدول ۱-۲. تبدیل داده، اطلاعات و دانش به یکدیگر.....
۱۹.....	جدول ۲-۲. اجزای دانش.....
۲۰.....	جدول ۳-۲. انواع دانش.....
۲۸.....	جدول ۴-۲. گاه‌شمار مدیریت دانش.....
۳۶.....	جدول ۵-۲. پشتیبانی فناوری از فعالیت‌های مدیریت دانش.....
۵۱.....	جدول ۶-۲. ابزارهای انتقال دانش بر حسب میزان اشتراک گذاری.....
۵۳.....	جدول ۷-۲. روش‌های سنجش دانش.....
۶۱.....	جدول ۸-۲. تفاوت بین مدیریت دانش و کتابداری و اطلاع‌رسانی.....
۶۷.....	جدول ۹-۲. مدل‌های مدیریت دانش.....
۸۲.....	جدول ۱-۳. جامعه آماری کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان.....
۸۴.....	جدول ۲-۳. تعداد جامعه، حجم نمونه و بازگشت پاسخنامه.....
۸۵.....	جدول ۳-۳. تناظر سوال‌های پرسشنامه با متغیرهای پژوهش.....
۸۶.....	جدول ۴-۳. ضریب پایایی متغیرهای پرسشنامه بر اساس مدل بکوویتز و ویلیامز.....
۸۸.....	جدول ۱-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی‌ها بر اساس دانشگاه.....
۸۹.....	جدول ۲-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی‌ها بر حسب جنسیت.....
۹۰.....	جدول ۳-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی‌ها بر اساس نوع کتابخانه.....
۹۲.....	جدول ۴-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی‌ها بر اساس نوع کار در کتابخانه.....
۹۳.....	جدول ۵-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی‌ها بر اساس رشته تحصیلی.....
۹۴.....	جدول ۶-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی‌ها بر اساس سابقه‌ی اشتغال.....
۹۵.....	جدول ۷-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی‌ها بر اساس میزان تحصیلات.....
۹۷.....	جدول ۸-۴. فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های سوال اول.....
۹۸.....	جدول ۹-۴. نتایج آزمون t تک متغیره مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($X=۳$).....
۹۹.....	جدول ۱۰-۴. فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های سوال دوم.....
۱۰۰.....	جدول ۱۱-۴. نتایج آزمون t تک متغیره مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($X=۳$).....
۱۰۱.....	جدول ۱۲-۴. فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های سوال سوم.....

عنوان

صفحه

جدول ۴-۱۳. نتایج آزمون t تک متغیره مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($X=۳$).....	۱۰۲
جدول ۴-۱۴. فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های سوال چهارم.....	۱۰۳
جدول ۴-۱۵. نتایج آزمون t تک متغیره مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($X=۳$).....	۱۰۴
جدول ۴-۱۶. فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های سوال پنجم.....	۱۰۵
جدول ۴-۱۷. نتایج آزمون t تک متغیره مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($X=۳$).....	۱۰۵
جدول ۴-۱۸. فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های سوال ششم.....	۱۰۶
جدول ۴-۱۹. نتایج آزمون t تک متغیره مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($X=۳$).....	۱۰۷
جدول ۴-۲۰. فراوانی و درصد پاسخگویان نسبت به گویه‌های سوال هفتم.....	۱۰۸
جدول ۴-۲۱. نتایج آزمون t تک متغیره مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($X=۳$).....	۱۰۸
جدول ۴-۲۲. نتایج آزمون t تک متغیره مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($X=۲۱$).....	۱۰۹
جدول ۴-۲۳. مقایسه میانگین نمره امکان‌سنجی استقرار مدیریت دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان بر اساس مدل بکوییز و ویلیامز.....	۱۰۹
جدول ۴-۲۴. آماره آزمودنی‌ها بر حسب جنسیت با توجه به مولفه‌های پژوهش (تحلیل مانوا).....	۱۱۰
جدول ۴-۲۵. آماره بر حسب جنسیت با توجه به مولفه‌های پژوهش (مانوا).....	۱۱۱
جدول ۴-۲۶. آماره آزمودنی‌ها بر حسب رشته تحصیلی با توجه به مولفه‌های پژوهش (تحلیل مانوا).....	۱۱۲
جدول ۴-۲۷. آماره بر حسب رشته تحصیلی با توجه به مولفه‌های پژوهش (مانوا).....	۱۱۲
جدول ۴-۲۸. آماره آزمودنی‌ها بر حسب سابقه با توجه به مولفه‌های پژوهش (تحلیل مانوا).....	۱۱۳
جدول ۴-۲۹. آماره بر حسب سابقه با توجه به مولفه‌های پژوهش (مانوا).....	۱۱۴
جدول ۴-۳۰. آماره آزمودنی‌ها بر حسب میزان تحصیلات با توجه به مولفه‌های پژوهش (تحلیل مانوا).....	۱۱۵
جدول ۴-۳۱. آماره بر حسب تحصیلات با توجه به مولفه‌های پژوهش (مانوا).....	۱۱۵
جدول ۴-۳۲. مقایسه زوجی اختلاف میانگین نمره میزان تسهیم دانش با توجه به میزان تحصیلات.....	۱۱۶
جدول ۴-۳۳. مقایسه زوجی اختلاف میانگین نمره میزان ارزیابی دانش با توجه به میزان تحصیلات.....	۱۱۶
جدول ۴-۳۴. آماره آزمودنی‌ها بر حسب نوع کار با توجه به مولفه‌های پژوهش (تحلیل مانوا).....	۱۱۷
جدول ۴-۳۵. آماره بر حسب نوع کار با توجه به مولفه‌های پژوهش (مانوا).....	۱۱۷
جدول ۴-۳۶. آماره آزمودنی‌ها بر حسب نوع کتابخانه با توجه به مولفه‌های پژوهش (تحلیل مانوا).....	۱۱۸
جدول ۴-۳۷. آماره بر حسب نوع کتابخانه با توجه به مولفه‌های پژوهش (مانوا).....	۱۱۸

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۱۹.....	شکل ۱-۲. ویژگی های اساسی دانش.....
۲۱.....	شکل ۲-۲. انواع دانش.....
۲۳.....	شکل ۳-۲. دانش به عنوان پایه ای برای مزیت رقابتی.....
۳۲.....	شکل ۴-۲. عوامل موثر بر فعالیت های مدیریت دانش.....
۳۹.....	شکل ۵-۲. تاثیر فعالیت های فرهنگی بر جوانب سازمان.....
۴۰.....	شکل ۶-۲. جایگاه فرهنگ سازمانی.....
۴۷.....	شکل ۷-۲. فرایند خلق دانش.....
۴۹.....	شکل ۸-۲. فرایند انتقال و اشتراک دانش.....
۶۸.....	شکل ۹-۲. مدل بکوویتز و ویلیامز.....
۸۹.....	شکل ۱-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی ها بر حسب دانشگاه.....
۹۰.....	شکل ۲-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی ها بر حسب جنسیت.....
۹۱.....	شکل ۳-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی ها بر اساس نوع کتابخانه.....
۹۲.....	شکل ۴-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی ها بر اساس نوع کار در کتابخانه.....
۹۳.....	شکل ۵-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی ها بر اساس رشته تحصیلی.....
۹۵.....	شکل ۶-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی ها بر اساس سابقه ی اشتغال.....
۹۶.....	شکل ۷-۴. توزیع و درصد فراوانی آزمودنی ها بر اساس میزان تحصیلات.....

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

جامعه انسانی با ورود به دوران معاصر با تحولات بی‌شمار و عدیده‌ای در کسب و کار و تجارت روبرو شد. سرمنشاء بیشتر این تحولات نگاه ویژه به دانش^۱ است. دانش دارای قدرتی بیشتر و فناپذیر از منابع ملموس مادی (زمین، کار، و سرمایه) بوده و در کنار منابع قبلی می‌تواند موجبات شکوفایی و پویایی جوامع را فراهم آورد. توجه فزاینده به مبحث دانش، موجب شکل‌گیری عصر جدیدی شده که بیشتر اندیشمندان دانش مدیریت از آن با عنوان عصر دانایی یا دانش یاد می‌کنند و آن را پذیرفته‌اند. بدون تردید دانش سرمایه مهمی برای ملت‌ها به حساب می‌آید و این اهمیت باعث شکل‌گیری جنبش مدیریت دانش^۲ شده است.

مدیریت دانش به عنوان یکی از موضوعات جالب و چالش برانگیز علم مدیریت در هزاره جدید است. دامنه، کاربرد، و استفاده از آن گسترده شده و به عنوان حوزه‌ای میان رشته‌ای جای خود را در متون مدیریتی باز کرده است. مدیریت دانش با شعار مدیریت دانش موجود در اذهان پا به عرصه ظهور گذاشت و در عرض کمتر از چند دهه، به یکی از جالب‌ترین و جذاب‌ترین موضوعات مدیریتی مبدل شد. در این فرایند، رشته‌ها و حوزه‌های مرتبط نیز توانستند از برخی اصول و مزایای آن بهره‌جویی کنند. از آنجا که این مبحث از دل دانشگاه و جامعه آکادمیک رشد پیدا کرده است، نظام آموزش عالی بنا بر ماهیت ذاتی خود می‌تواند با توانمند شدن به اصول و مبانی مدیریت دانش بهتر عمل کرده و کارایی خود را افزایش دهد. نظام آموزش عالی فعلی، نیازمند تغییر و دگرگونی است که بتواند فرهنگ تسهیم و اشتراک دانش را در خود نهادینه کرده تا بتواند به سازمانی یادگیرنده مبدل شود، لذا مدیریت دانش یکی از بهترین گزینه‌های موجود برای مساعدت به آموزش عالی است. دانشگاه‌ها مبدا تولید دانش و علم هستند و با توجه به حرکت

1- Knowledge

2- Knowledge management

جوامع به سوی جوامع دانش محور مدیریت و کنترل بر آن نقشی حیاتی در شکوفایی و رشد جوامع خواهد داشت. در ادامه به شرح و بیان مساله، اهداف تحقیق، اهمیت و ارزش تحقیق، کاربرد نتایج تحقیق، سوال های تحقیق، و تعاریف مفهومی مبادرت می شود.

۱-۱- شرح و بیان مساله پژوهش

در ابتدا به تعریف مدیریت دانش، سپس به دیگر اجزای مسئله اشاره می شود. گارتنر گروپ^۱ مدیریت دانش را چنین توصیف می نماید: "رشته ای است که رهیافتی یکپارچه را برای شناسایی، تسخیر، ارزیابی، بازیابی، و اشتراک همه سرمایه اطلاعاتی یک سازمان ارائه و ترویج می دهد. این سرمایه اطلاعاتی شامل اسناد، داده پایگاه ها، سیاست ها، رویه ها، تجربه های نامضبوط قبلی و تجربیات افراد می باشد" (یانگ و لینچ^۲، ۲۰۰۴، ص ۳۰).

اسکایرم^۳ (۲۰۰۳) مدیریت دانش را "مدیریت نظام مند و صریح از دانش حیاتی و فرایندهای مرتبط با آن از جمله خلق، جمع آوری، سازماندهی، اشاعه، استفاده و بهره بردای می داند. مدیریت دانش نیازمند تبدیل دانش شخصی به دانش سازمانی است که می تواند به طور گسترده در سرتاسر سازمان به اشتراک و به طور مناسب به کار گرفته شود" (رالف^۴، ۲۰۰۸، ص ۲۹).

آن چنانکه از تعاریف مزبور استنتاج می شود، دستمایه محوری این تعاریف دانش است. داوِنپورت و پروساک^۵ دانش را اینگونه تشخیص می دهند: "مخلوطی سیال از تجربیات، ارزش ها، اطلاعات موجود و نگرش های کارشناسی نظام یافته است که چارچوبی برای ارزشیابی و بهره گیری از تجربیات اطلاعات جدید به دست می دهد" (داوِنپورت و پروساک، ۱۳۷۹، ص ۲۱). آندرسون^۶ نیز دانش را اطلاعاتی می داند که از بصیرت به درک تبدیل شده است (هیل^۷، ۱۳۸۱، ص ۲۸).

امروزه شرایط و فضای رقابتی سازمان ها بیش از پیش پیچیده، متغیر و گسترده شده و این فضا به سرعت در حال تغییر است. لیبویتز^۸ اعتقاد دارد که همه سازمان های موجود در دنیا به این نکته پی برده اند که پیشرفت های آتی آنها به میزان ایجاد، اداره، اشتراک و بکارگیری دانش درون و برون سازمان بستگی دارد. همین موضوع موجب پیدایش جنبش مدیریت یا اشتراک دانش شده است (شاهقلیان و پاسلار، ۱۳۸۸، ص ۴۲). لذا توجه بیشتر سازمان ها به مبحث

1- Gartner Group
2- Yang & Lynch
3- Skyrme
4- Ralph
5- Davenport & Prusak
6- Andersson
7- Hill
8- Liebwitz

مدیریت دانش موجود جلب شده است و از آن می‌توان به عنوان ابزاری برای مقابله با این چالش‌ها استفاده نمود. براین قرار بیشتر سازمان‌ها به زمینه پیاده‌سازی و استقرار مدیریت دانش مبادرت نموده‌اند.

پیاده‌سازی مدیریت دانش نه تنها برای شرکت‌ها و سازمان‌های بزرگ و انتفاعی حائز اهمیت بوده، بلکه برای سازمان‌های غیر انتفاعی همچون دانشگاهها مهم و ضروری می‌باشد. میکولکی و میکولکا^۱ (۱۹۹۹) محیط دانشگاه را ماهیتاً محیطی مناسب برای کاربرد اصول و روش‌های مدیریت دانش می‌دانند. معرفی ابزارها و روش‌های مدیریت دانش، دانشگاهها را برای اشتراک دانش، بهبود سطح همکاری آموزشی و پژوهشی و بهبود ارتباطات کاری میان کارمندان و دانشجویان توانا خواهد کرد (محمی‌الدین^۲ و دیگران، ۲۰۰۹، ص ۳۰۲-۳۰۳).

حوزه نوظهور مدیریت دانش فرصتی را برای کتابخانه‌های دانشگاهی به منظور بهبود اثربخشی خود و سازمان‌های مادر بوجود آورده است (تاونلی، ۱۳۸۰، ص ۱۰۰). به زعم شان هونگ^۳ مدیریت دانش خون تازه‌ای به فرهنگ کتابخانه تزریق می‌کند و در قرن بیست و یکم، کتابخانه‌ها به ناچار با موضوع بدیعی به نام مدیریت دانش مواجه خواهند شد. همچنین از نظر وی مدیریت منابع انسانی هسته مدیریت دانش در کتابخانه‌هاست (شان هونگ، ۲۰۰۰). در این زمینه کتابخانه‌ها به عنوان ملزوماتی در دانشگاه‌ها که منبع دانش و اطلاعات بوده از بهترین موقعیت برای پیاده‌سازی سیستم‌های مدیریت دانش برخوردار هستند. کتابخانه‌های دانشگاهی و تخصصی با توانمندسازی به وسیله مدیریت دانش می‌توانند پویا و بهتر عمل نموده و همان مزایای سازمان‌های انتفاعی برای کتابخانه‌ها نیز قابل تحقق است.

کتابخانه‌ها با گردآوری، ذخیره، پردازش، اشاعه اطلاعات و دانش در چرخه تولید علم و خلق دانش نقشی بی‌بدیل دارند، زیرا که در انتقال دانش و نتایج علمی به وجوه واقعی تولید در نقش پل‌های ارتباطی عمل می‌کنند. مدیریت دانش فرصتی استثنایی برای کتابخانه‌ها فراهم ساخته و آنها را بیش از پیش به یکدیگر و به کاربران مرتبط می‌کند تا جریان و تبادل دانش در بین آنها روان و شتابان گردد، بر این قرار عرصه مزبور نیاز به آمادگی لازم و اندیشه‌های نوگرا دارد (مختاری ویمین‌فیروز، ۱۳۸۳، ص ۲۰-۲۱)، لذا لزوم استفاده از مدیریت دانش به عنوان ابزاری قدرتمند برای ارتقاء کتابخانه‌های دانشگاهی به منظور تحقق اهداف سازمانی و جایگاه واقعی خود ضروری می‌نماید.

برای بهره‌جویی از مدیریت دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی، به گروهی از متخصصان رشته‌های مختلف نیاز است. از آنجا که اطلاعات و دانش خمیرمایه اصلی مدیریت دانش است و همه فرایندهای مدیریتی برای تولید، اشاعه، بکارگیری و بازتولید دانش انجام می‌شود، کتابداران و اطلاع‌رسانان می‌توانند نقش عمده‌ای را در گروه مدیریت دانش ایفا نمایند. متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی در طول دوره‌های تحصیلی خود درباره گردآوری، سازماندهی، اشاعه و مدیریت اطلاعات مطالعه می‌کنند و بیش از هر متخصص دیگری با اطلاعات سر و کار دارند

2- Mikulecky & Mikulecka

3- Mohayidin

4- Shanhong

(حسن‌زاده، ۱۳۸۳، ص ۱۰۱-۱۰۲). بی‌تردید نقش کتابداران در تحقق اهداف مدیریت دانش بسیار ضروری است، بوث کیم^۱ (۲۰۰۰)، دی‌ماتریا^۲، و اودر^۳ (۱۹۹۷) نیز بر اهمیت نقش کتابداران در اجرای مدیریت دانش مباحثات وسیعی نموده‌اند.

برای پیاده‌سازی مدیریت دانش در هر سازمان نیاز به قالب و مدلی است که بتوان تمام این فعالیت‌ها را نظام‌مند کرد. تاکنون نویسندگان زیادی مدل‌هایی در زمینه مدیریت دانش ارائه داده‌اند که بیشتر آنها از نظر محتوایی تقریباً مشابه یکدیگرند اما دارای واژه‌ها و مراحل با ترکیبات متفاوت نیز می‌باشند. نکته‌ای که تقریباً در تمامی این مدل‌ها به چشم می‌خورد تاکید بر استفاده و بکارگیری دانش است، دیگر مراحل به منزله مقدمه‌ای در ایجاد بسترهای لازم و مناسب برای استفاده از دانش تلقی می‌شود. براین قرار انواع مدل‌های مختلف برای پیاده‌سازی مدیریت دانش مطرح گردیده است که می‌توان به مواردی از آنها اشاره کرد: مدل‌های نانوکا و تاکه‌اوچی^۴، هیکس^۵، ویگ^۶، روگلس^۷، وگمن^۸، نیومن و کونارد^۹، بکوویتز و ویلیامز^{۱۰}، بک‌من^{۱۱} و غیره (افرازه، ۱۳۸۴، ص ۳۸). در این تحقیق به منظور امکان‌سنجی استقرار مدیریت دانش از مدل بکوویتز و ویلیامز استفاده شده است که به اختصار توضیح داده خواهد شد. مدل بکوویتز و ویلیامز به دلیل بسط و گسترش بهتر مراحل پیاده‌سازی مدیریت دانش از یک سو و مناسبت‌تر بودن آن برای محیط‌های غیرانتفاعی از سوی دیگر، انتخاب شد. مدل بکوویتز و ویلیامز شامل هفت مرحله: یافتن^{۱۲}، بکارگیری^{۱۳}، یادگیری^{۱۴}، تسهیم^{۱۵}، ارزیابی^{۱۶}، ایجاد/نگهداری^{۱۷}، و حذف^{۱۸} دانش است. توصیف این مراحل عبارتند از:

۱. یافتن دانش: یافتن، شناسایی، و سازماندهی دانش مرتبط با نیاز، شناسایی دانش درون و بیرون از سازمان؛

۲. بکارگیری دانش: استفاده از دانش‌های موجود در تصمیم‌گیری‌ها و حل مسائل؛

۳. یادگیری دانش: جمع‌آوری تجربیات و آموخته‌ها از فعالیت‌های قبلی و یادگیری و کاربرد آن در فعالیت‌ها یا

موقعیت‌های بعدی؛

-
- 1- Both Kim
 - 2- DiMatria
 - 3- Oder
 - 4- Nonaka & Takeuchi
 - 5- Hicks
 - 6- Wiig
 - 7- Ruggles
 - 8- Weggeman
 - 9- Newman & Conard
 - 10- Bukowitz & Willams
 - 11- Beckman
 - 12 - Get
 - 13- Use
 - 14 - Learn
 - 15- Contribute
 - 16 - Assess
 - 17 - Build/ Sustain
 - 18 - Divest

۴. تسهیم دانش: اشتراک دانش موجود و انتقال آن به محل مورد نیاز یا فرد متقاضی؛
۵. ارزیابی دانش: ارزیابی دانش موجود و نیازهای دانش فعلی و آتی سازمان؛
۶. ایجاد/نگهداری دانش: ایجاد محیطی به منظور تولید دانش جدید و ذخیره کردن آن با کمک فناوری؛
۷. حذف دانش: حذف دانش زائد و بدون کاربرد و یا ایجاد مخزنی جدید برای آنها (آتشک و ماه زاده، ۱۳۸۸، ص ۴۳۶-۴۳۷).

از آنجا که دانشگاهها و مراکز آموزش عالی و کتابخانه‌های موسسات مزبور به عنوان مراکز تولید و اشاعه دانش شناخته شده‌اند، بیش از هر سازمان دیگری نیازمند ایجاد و پیاده‌سازی سیستم‌های مدیریت دانش هستند. این عمل دانشگاهها را در محیط رقابتی امروز سازمان‌ها حفظ کرده، و جایگاه علمی آن را ارتقا می‌دهد، لذا تحقیق حاضر سعی دارد تا امکان‌سنجی استقرار مدیریت دانش را بر اساس مدل بکوویتز و ویلیامز در کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی شهر اصفهان که شامل دانشگاه اصفهان، دانشگاه صنعتی اصفهان و دانشگاه علوم پزشکی اصفهان می‌باشد، از نظر کتابداران این کتابخانه‌ها بررسی کند.

۱-۲- اهداف تحقیق

پژوهش حاضر دارای اهدافی به شرح ذیل می‌باشد:

هدف اصلی این پژوهش امکان‌سنجی استقرار مدیریت دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی دولتی شهر اصفهان بر اساس مدل بکوویتز و ویلیامز می‌باشد.

اهداف ویژه این پژوهش نیز به قرار ذیل می‌باشد:

۱. تعیین میزان امکان استقرار یافتن دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان؛
۲. تعیین میزان امکان استقرار بکارگیری دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان؛
۳. تعیین میزان امکان استقرار یادگیری دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان؛
۴. تعیین میزان امکان استقرار تسهیم دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان؛
۵. تعیین میزان امکان استقرار ارزیابی دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان؛
۶. تعیین میزان امکان استقرار ایجاد/نگهداری دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان؛
۷. تعیین میزان امکان استقرار حذف دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان؛

۸. تعیین تفاوت معناداری بین نظرات کتابداران در خصوص میزان زمینه‌های لازم جهت استقرار مدیریت دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان بر اساس مدل بکوویتز و ویلیامز بر مبنای متغیرهای جمعیت‌شناختی آنان (جنسیت، رشته تحصیلی، سابقه‌ی اشتغال، سطح تحصیلات، نوع کار در کتابخانه، و نوع کتابخانه).

۱-۳- اهمیت و ارزش تحقیق

بیشتر افراد و سازمان‌ها مدیریت دانش را به دلایل ذیل به کار می‌گیرند:

افزایش بهره‌وری، تشویق و قادر ساختن نوآوری، غلبه بر اطلاعات زیاد و تحویل فقط آنچه مورد نیاز است، تسهیل جریان دانش مناسب از تامین‌کنندگان به دریافت‌کنندگان بدون محدودیت زمان و فضا، تسهیل اشتراک دانش میان کارمندان و بازداشتن آنان از دوباره کاری‌های مکرر، تصرف، و ثبت دانش کارکنان قبل از اینکه آنان شرکت را ترک نمایند، اطمینان یافتن از اینکه دانش باارزش به هنگام ترک کارمند از دست نمی‌رود، افزایش آگاهی سازمانی از خلاءهای دانش سازمان، کمک به شرکت‌ها که پیشرو باقی بمانند، بهبود خدمات مشتری (گاندی، ۱۳۸۴، ص ۱-۲). این دلایل موارد محکمی برای تلاش سازمان‌ها برای مدیریت این منابع بی‌پایان است.

موسسات دانشگاهی به عنوان مراکز تولید و اشاعه دانش بیش از هر سازمان دیگری نیازمند اجرای مدیریت دانش هستند. هرچند دانشگاهها مخازن دانش هستند، تاکنون توجه کافی به سرمایه‌های فکری و منابع علمی تولید شده به وسیله جامعه دانشگاهی مبذول نشده است. بدین سان تا به امروز هیچگونه کنترلی بر دانش غیرمکتوب، و دانش موجود در اذهان صورت نگرفته و اطلاعات مدون تولید شده در داخل نیز به ندرت به گونه‌ای مجتمع و یکپارچه جمع‌آوری و در چارچوبی نظام‌مند مدیریت شده است. این ضعف مدیریتی موجب شده است که بسیاری از سرمایه‌های ارزشمند موجود برای همیشه ناشناخته و دور از دسترس و بسیاری از خلاءهای موجود همچنان به قوت خود باقی است. از سوی دیگر عدم توجه به اطلاعات تولید شده در داخل و فقدان یک رویکرد تجاری دانشگاهها را به لحاظ مادی نیز متضرر نموده و سبب شده است که بسیاری از این اطلاعات توسط ناشران خصوصی منتشر و در قالب منابع اطلاعاتی مجدداً به دانشگاهها فروخته شود (حاضری و صراف‌زاده، ۱۳۸۵، ص ۱). آموزش عالی در میان تغییرات عمده‌ای چون بررسی‌های هزینه‌ای، فناوری، کهنسالی اعضای هیات علمی، آموزش از راه دور و بسیاری اهرم‌های فشار دیگر که در حال ظهور می‌باشد، قرار گرفته است. مدیریت دانش فرصتی را برای مدیریت برخی از این مسائل و دستیابی به اهداف سازمانی از طریق استفاده از دانش سازمانی فراهم می‌کند (تاوانلی، ۱۳۸۰، ص ۱۱۴).

کتابخانه‌ها به عنوان قلب تپنده موسسات آموزشی و پژوهشی همچون دانشگاهها، این احساس را در خود ظاهر ساخته‌اند. با توجه به مزایای فراوان بکارگیری مدیریت دانش برای کتابخانه‌ها که هر یک از متخصصان این رشته به